

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.307-313>

SOCIÁLNA AGRESIA V PREDŠKOLSKOM VEKU

SOCIAL AGGRESSION IN PRESCHOOL AGE

ZUZANA GONDOVÁ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Strážska cesta 1139/41, 960 01 Zvolen
Email: gondova.zuzana82@gmail.com
ORCID iD:

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je prezentovať sociálnu agresiu ako aktuálny a celospoločensky významný problém, ktorý si vyžaduje systematický prístup a zásah už od prvých rokov detskej výchovy. Teoretické východiská príspevku zahŕňajú terminologické vymedzenie pojmu sociálna agresia, analýzu jej príčin, faktorov, prejavov a dôsledkov, ako aj možnosti preventívnych intervencií v materských školách.

Kľúčové slová: *agresia, preventívne aktivity, preventívny program, deti predškolského veku*

ABSTRACT

The aim of the paper is to present social aggression as a current and socially significant problem that requires a systematic approach and intervention from the early childhood education. The theoretical bases of the paper include the terminological definition of social aggression, an analysis of its causes, factors, manifestations, and consequences, as well as possibilities for preventive interventions in kindergartens.

Keywords: *aggression, preventive activities, preventive program, preschool children*

ÚVOD

Sociálna agresia zahŕňa jemnejšie a často ťažšie identifikovateľné formy správania, ako sú ignorovanie, ohováranie, vylučovanie zo skupiny či manipulácia. Tieto prejavy môžu mať dlhodobé negatívne dôsledky na psychický a sociálny vývoj dieťaťa vrátane zníženého sebavedomia, problémov v budovaní medziľudských vzťahov a zvýšeného rizika psychických porúch. Včasný riešenie týchto problémov je preto nevyhnutné.

Preventívne programy zamerané na elimináciu sociálnej agresie v predškolskom veku predstavujú efektívny nástroj na podporu zdravého sociálneho vývoja detí. Cílené aktivity môžu pomôcť deťom pochopiť dôsledky ich správania, naučiť ich empatii a podporiť prosociálne správanie. Úlohou pedagogických pracovníkov, rodičov a odborníkov je spolupracovať na vytváraní podporného prostredia, ktoré minimalizuje riziko vzniku sociálnej agresie.

Cieľom príspevku je prezentovať sociálnu agresiu ako aktuálny a celospoločensky významný problém, ktorý si vyžaduje systematický prístup a zásah už od prvých rokov detskej výchovy. Zameriame sa na identifikáciu konkrétnych charakteristík sociálnej agresie u detí predškolského veku a na analýzu rôznych preventívnych programov, ktoré boli navrhnuté a implementované s cieľom tento negatívny fenomén minimalizovať.

1 SOCIÁLNA AGRESIA V PREDŠKOLSKOM VEKU

Agresia ako forma sociálneho správania sa u detí začína objavovať už vo veku 1 až 3 rokov. Je sprevádzaná negativizmom, súperením, žiarlivosťou a neochotou spolupracovať [1]. V tomto veku je správanie často prechodné a vývinovo prirodzené. Ak však agresívne prejavy pretrvávajú dlhšie ako 6 mesiacov, môžu byť považované za problematické. Hlavnou charakteristikou sociálnej agresie je jej latentný (skrytý) charakter, ktorý môže byť zložitý na pozorovanie a identifikáciu [2]. Latentná agresia, ktorá je častá v predškolskom veku, zahŕňa formy správania ako sociálne vylučovanie, manipulácia a ohováranie [3]. Tieto prejavy sú často menej nápadné, ale môžu mať vážny vplyv na emocionálny a sociálny vývin dieťaťa. Zdôrazňuje sa potreba presnej identifikácie latentných prejavov sociálnej agresie v detských kolektívoch [4]. Na vývoj a socializáciu agresie u detí v prvých piatich rokoch života sa zamerali aj ďalší autori, pričom zdôrazňujú, že deti v predškolskom veku nezvládajú regulovať agresívne správanie [5]. Deti neschopné vyvinúť vhodné stratégie na reguláciu agresie boli identifikované ako vysoko rizikové pre vznik chronického agresívneho a protisociálneho správania. Tento problém často súvisí s impulzivitou, dysreguláciou emócií a zdržaním v jazykovom vývoji. Sociálna agresia v kolektíve detí v predškolskom veku sa uskutočňuje najčastejšie vo forme nepriamych, latentných prejavov, ktoré sú zamerané na narušenie sociálnych vzťahov a emocionálneho blaha obeť. Ide o manipuláciu, ignorovanie, vylučovanie zo skupiny alebo šírenie nepravdivých informácií. Tieto prejavy agresie nie sú ľahko pozorovateľné, pretože neobsahujú fyzický kontakt, ale sú založené na sociálnej interakcii a psychologickom nátlaku [2]. Sociálna agresia zahŕňa správanie zamerané na narušenie medziľudských vzťahov, pričom deti často využívajú svoje sociálne zručnosti na manipuláciu ostatných [6]. V predškolskom veku sa prejavuje odmietaním spolužiakov, vylučovaním z kolektívnych aktivít či verbálnym zosmiešňovaním. Sociálna agresia sa častejšie vyskytuje medzi dievčatami, ktoré ju uplatňujú prostredníctvom verbálnej komunikácie a emocionálnej manipulácie [7]. Autori zdôrazňujú, že tento typ agresie je často nenápadný, no môže mať dlhodobý negatívny vplyv na psychický vývin detí a ich schopnosť vytvárať zdravé sociálne vzťahy. Sociálna agresia je často výsledkom pocitu sociálneho vylúčenia, pričom dieťa reaguje na tento stav agresívnym alebo kooperatívnym správaním v snahe o znovuprijatie do sociálnej skupiny [6]. Autori vo svojej longitudinálnej štúdii dokazujú, že u detí predškolského veku je agresia spojená s ich potrebou patriť do kolektívu. Ak sa im táto potreba nenaplní, agresívne správanie môže slúžiť ako nástroj na upútanie pozornosti alebo obnovenie sociálnej rovnováhy. Tento typ agresie sa zvyčajne prejavuje v situáciách, kde sú deti ponechané na riešenie konfliktov bez zásahu dospelých. Správne nastavenie pravidiel a vedenie pedagóga má zásadný vplyv na znižovanie výskytu sociálnej agresie [8]. Preventívne programy, ako napríklad „Zippyho kamaráti“, podporujú rozvoj empatie a sociálnych zručností, čím redukujú tendenciu k tomuto typu správania [9]. Prevencia rizikového a problémového správania, vrátane sociálnej agresie, je kľúčovým prvkom v školskom prostredí, pretože vytvára podmienky pre zdravý vývoj detí a zabezpečuje bezpečné prostredie [10]. Bezpečnosť školského prostredia je determinovaná kvalitou vzťahov medzi deťmi, pedagógmi a rodičmi, pričom dôraz sa kladie na systematické monitorovanie rizikového správania a implementáciu preventívnych stratégií [11]. Tieto poznatky sú významné najmä pre predškolský vek, keďže je to obdobie formovania základných sociálnych a emocionálnych schopností detí.

Konkrétne zručnosti a metódy, ktoré prispievajú k podpore sociálnych a komunikačných zručností u detí sa nazývajú medzikľúčové zručnosti. Patrí k nim schopnosť efektívne vyjadrovať emócie, rozpoznávať pocity ostatných, spolupracovať na spoločných aktivitách a riešiť konflikty pokojnou cestou [12]. Tieto zručnosti sú dôležité na zníženie rizika vzniku sociálnej agresie, pretože umožňujú deťom zvládať emocionálne napätie a predchádzať eskalácii konfliktov.

Príklady použitia terapeutických konceptov [12]:

- **Hranie rolí (role-play):** Táto metóda umožňuje deťom nacvičiť si rôzne sociálne situácie, ako je zdieľanie hračiek, vyjadrenie nesúhlasu alebo požiadanie o pomoc. Deti sa prostredníctvom hrania učia riešiť situácie bez použitia agresívneho správania.
- **Tvorivé aktivity:** Zapojenie do skupinových aktivít, ako je kreslenie, stavanie alebo dramatizácia, pomáha deťom rozvíjať spoluprácu, rešpektovanie pravidiel a vzájomnú podporu v kolektíve.

- **Rozvoj empatie:** Programy zamerané na rozpoznávanie a pomenovanie emócií ostatných ľudí podporujú u detí citlivosť na potreby svojich rovesníkov a učia ich vhodne reagovať vhodne na emocionálne podnety.
- **Tréning riešenia konfliktov:** Deti sa učia identifikovať problém, hľadať riešenia a spoločne rozhodovať o najlepšej možnosti. Táto metóda zahŕňa aktivity, ako skupinové diskusie alebo praktické cvičenia na riešenie modelových konfliktov.
- **Nácvik asertívnej komunikácie:** Deti sa prostredníctvom praktických cvičení učia, ako si bez agresie obhajovať svoje potreby, vyjadrovať pocity a stanovovať hranice voči iným.

2 FAKTORY SOCIÁLNEJ AGRESIE U DETÍ V PREDŠKOLSKOM VEKU

Sociálna agresia v predškolskom veku je výsledkom komplexnej interakcie vnútorných (biologických) a vonkajších (environmentálnych) faktorov, ktoré sa vzájomne ovplyvňujú a formujú správanie dieťaťa v kolektíve [13]. Vnútorne (biologické) faktory, ako genetické predispozície, temperament a neurobiologické procesy súvisia so schopnosťou regulácie emócií a správania. Dedičnosť poukazuje na biologický a genetický základ agresívnych tendencií [14]. Genetické predispozície môžu ovplyvniť temperament dieťaťa, mieru impulzivity a schopnosť zvládať frustráciu, čím prispievajú k väčšej náchylnosti k agresívnemu správaniu. Vrodené faktory sa prejavujú napríklad nízkou frustračnou toleranciou alebo zvýšenou impulzivitou, čo bráni dieťaťu v adekvátnej kontrole jeho reakcií v konfliktných situáciách. Deti s impulzívnym temperamentom alebo s nízkou frustračnou toleranciou sú náchylnejšie k prejavom agresie, pretože im chýbajú dostatočné mechanizmy na kontrolu impulzívnych reakcií v náročných situáciách [15]. Významnú úlohu zohrávajú aj hormonálne procesy a vývin mozgových oblastí zodpovedných za sebareguláciu a sociálne učenie. Oneskorenia vo vývine alebo poškodenia týchto oblastí môžu zvýšiť pravdepodobnosť agresívneho správania [16]. Tieto biologické faktory teda predstavujú vrodené dispozície, ktoré majú vplyv na to, ako dieťa reaguje na podnety a zvláda stresové situácie.

Vonkajšie (environmentálne) faktory sú rodinné prostredie, výchovné prístupy, kvalita vzťahov v kolektíve a mediálne vplyvy [13].

S týmto názorom sa stotožňujú aj autori [16], ktorí uvádzajú, že sociálna agresia je zložitý fenomén ovplyvnený kombináciou genetických, súrodeneckých a rodinných environmentálnych faktorov. Usudzujú tak na základe svojej štúdie vykonanej na vzorke 1030 dvojčiat a ich biologických rodičov z Michiganského registra dvojčiat (Michigan State University Twin Registry). Autori skúmali geneticko-environmentálne príčiny sociálnej agresie v strednom detstve. Využili metódu jadrovej rodiny dvojčiat (nucleartwinfamily model) na odhadnutie príspevkov aditívnych genetických faktorov (A), prostredia zdieľaného súrodencami (S), prostredia zdieľaného rodinou (F) a nezdieľaného prostredia (E) k variabilite v sociálnej agresii. Zistili, že sociálna agresia je vo veľkej miere určovaná genetickými ($A=0.14-0.77$) a súrodeneckými environmentálnymi ($S=0.42-0.72$) faktormi. Rodinné environmentálne faktory mali menší, ale všeobecne významný vplyv ($F=0.08-0.28$).

Kultúrne rozdiely zohrávajú zásadnú úlohu pri formovaní správania detí, vrátane ich tendencie k agresii, pretože kultúrne normy a hodnoty určujú, ako je agresia vnímaná, akceptovaná a regulovaná [17]. Napríklad v individualistických spoločnostiach, ako sú Spojené štáty americké alebo západné krajiny Európy, sa kladie dôraz na sebaurčenie, osobnú slobodu a asertivitu. V týchto kulturách môže byť agresívne správanie, ako napríklad vyjadrenie frustrácie cez zvýšený hlas alebo asertívne vyjadrovanie nesúhlasu, často chápané ako prejav sebavedomia a schopnosti stáť si za svojím. Príkladom môže byť situácia, keď dieťa, ktoré počas skupinovej hry agresívne vyžaduje svoje miesto alebo odmieta zdieľať hračky, môže byť vnímané ako silná osobnosť s vodcovskými schopnosťami. Na druhej strane sa uvádza [18], že v kolektivistických kultúrach, akými sú Japonsko, Južná Kórea alebo mnohé krajiny juhovýchodnej Ázie, kde je hlavným cieľom skupinová harmónia a spolupráca, sa agresívne správanie považuje za narušenie spoločenského poriadku. Napríklad deti, ktoré prejavujú agresiu, ako vyjadrenie frustrácie slovným alebo fyzickým spôsobom, môžu byť rýchlo napomenuté, aby neohrozovali harmóniu skupiny. Príkladom môže byť situácia, keď dieťa v japonskej škôlke odmieta hrať sa podľa pravidiel skupiny a narúša hru ostatných. Takéto správanie je často považované za nesprávne a neakceptovateľné, čo vedie k intervencii učiteľa, ktorý sa snaží dieťa naučiť, ako prispôbiť svoje správanie potrebám skupiny.

Mediálny obsah glorifikujúci agresiu môže výrazne ovplyvňovať správanie detí. Vzhľadom na to, že deti trávajú značné množstvo času pred obrazovkami, často sú vystavené násilnému obsahu, ktorý podporuje presvedčenie, že agresia je prijateľný spôsob riešenia konfliktov. Napodobňovanie takýchto vzorcov môže viesť k zakoreneniu agresívneho správania v každodennom živote. Zdôrazňuje sa potreba filtrovania a monitorovania obsahu, ktorému sú deti vystavené, aby sa predišlo negatívnym dopadom na ich vývoj. Násilný obsah v sociálnych médiách a v iných formách médií môže viesť k napodobňovaniu agresívneho správania, keďže deti ešte nemajú dostatočne rozvinuté schopnosti kriticky posudzovať sledovaný obsah [19]. Podľa American Academy of Pediatrics [20] je priemerný americký školák vystavený približne 8 000 zobrazeniam vražd a viac než 100 000 aktom násilia na obrazovke pred dosiahnutím veku 12 rokov. Časté vystavenie násiliu v médiách spôsobuje desenzibilizáciu, v dôsledku čoho deti vnímajú agresiu ako bežnú súčasť života. Tento efekt je obzvlášť výrazný u predškolákov, ktorí ešte nedokážu odlíšiť fikciu od reality [21]. Deti vystavené násilnému obsahu majú častejšie problémy so správaním a nižšiu schopnosť zvládať konflikty [6]. Vplyv médií sa neobmedzuje len na televíziu a filmy, ale zahŕňa aj digitálne platformy a videohry. Podľa Entertainment Software Association [22] sa 91 % detí vo veku 2 až 17 rokov zapája do videohier, pričom 50 % z nich pravidelne hrá hry s obsahom násilia. Takéto hry často odmeňujú hráčov za agresívne správanie, čím posilňujú asociáciu medzi násilím a úspechom. Deti často napodobňujú agresívne modely správania, čo zvyšuje pravdepodobnosť ich agresivity voči rovesníkom [17].

3 PREJAVY A PRÍZNAKY SOCIÁLNEJ AGRESIE U DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU

Pri analýze sociálnej agresie u detí predškolského veku je nevyhnutné rozlišovať medzi prejavmi a príznakmi tohto správania. Prejavy predstavujú konkrétne viditeľné alebo pozorovateľné činnosti, ktoré dieťa vykonáva, ako napríklad verbálne útoky, ignorovanie alebo fyzická agresia voči rovesníkom. Príznaky sú hlbšie symptómy, ktoré poukazujú na vnútorný stav dieťaťa a jeho psychické či emocionálne nastavenie. Tie môžu zahŕňať frustráciu, pocit vylúčenia či nízke sebavedomie, ktoré vedú k agresívnemu správaniu [23].

Prejavy agresie môžu byť neodôvodnené a často sa objavujú v kontexte predškolského vzdelávania [24]. Deti vykazujú verbálne útoky, ako sú posmešky, urážky či ohováranie, alebo využívajú fyzickú agresiu, ako je udieranie, tlačenie či ničenie cudzej práce. Tieto prejavy sú v mnohých prípadoch spojené s emocionálnou dysreguláciou a nedostatkom sociálnych zručností, čo poukazuje na potrebu skorého intervenčného prístupu. Deti agresívnou často vyhľadávajú pozornosť, keďže zaznamenávajú, že práve cez konflikty a „vyvádzenie“ o ne rodičia prejavujú záujem. V období vzdoru je agresívna reakcia bežná, deti odmietajú autoritu a pokúšajú sa presadiť svoje potreby a predstavy. V škôlke a medzi rovesníkmi agresivita môže prameniť z egocentrizmu, neuspokojených potrieb alebo z nedostatočne rozvinutých sociálnych a komunikačných zručností. V extrémnych prípadoch môže byť agresivita signálom vážnejšej problematiky, ako sú depresia, dlhodobé zanedbávanie alebo psychické poruchy vrátane ADHD a môže vyžadovať odbornú pomoc.

Výskum sociálneho vylúčenia ako formy šikanovania v predškolských skupinách zahrnul pološtruktúrované rozhovory s 5 učiteľmi a pozorovanie 12 detí (6 chlapcov, 6 dievčat) vo veku 2 – 5 rokov. Identifikovali sa tri hlavné formy vylúčenia: fyzické odmietnutie, odmietnutie hry a verbálne odmietnutie [25]. Štúdia [7] sa zameriavala na preskúmanie vplyvu rodinného prostredia na prejavy agresie a viktimizácie u predškolských detí. Realizovali scopingreview, teda prehľadovú štúdiu, v ktorej analyzovali 39 článkov z vyše 2000 potenciálnych štúdií publikovaných medzi rokmi 2000 a 2022. Hlavným zistením bolo, že rôzne faktory v rodinnom prostredí môžu zvýšiť riziko vzniku agresívneho a viktimizačného správania v predškolskom nastavení. Významnými rodinnými premennými boli správanie rodičov, nepriaznivé skúsenosti v detstve a štrukturálne či sociodemografické charakteristiky domácnosti. Výsledky tiež naznačujú, že negatívne správanie rodičov, ako je fyzické trestanie, neistá väzba, nízka rodičovská sebaúčinnosť sú často spojené s agresiou. Na druhej strane vystavenie traumatickým situáciám a násiliu prítomnému v rodinnom prostredí, ako sú svedectvo násilia, fyzické zneužívanie, kriminalita rodičov, chronické ochorenia v rodine, úmrtie rodinného člena, rodinný stres a psychopatológia, prispieva k rozvoju agresívneho správania u predškolských detí. Štúdia taktiež identifikovala sociodemografické faktory zvyšujúce riziko agresie v materských školách, vrátane nezamestnanosti, nízkej vzdelanostnej úrovne rodičov a ekono-

mického statusu. Výskum našiel významné spojitosti medzi rodinnými premennými, ako sú nízky alebo stredný sociálno-ekonomický status, nízka vzdelanostná úroveň rodičov, rodičovské praktiky charakterizované nižšími normami, zanedbávanie a odmietnutie rodičmi a nízka rodičovská sebavedomosť.

4 DÔSLEDKY SOCIÁLNEJ AGRESIE U DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU A JEJ VPLYV NA SPOLOČNOSŤ

Agresívne správanie v predškolskom veku často koreluje s problémovým správaním v školskom prostredí a môže viesť k narušeniu bezpečnosti v kolektíve [10]. Tento vývin je nezriedka spojený s absenciou prevencie a nedostatkom vzdelávacích stratégií. Sociálne vylúčenie detí môže viesť k zvýšenej agresii ako obrannému mechanizmu, čo má negatívne dôsledky na schopnosť spolupracovať a vytvárať zdravé sociálne vzťahy. Autor ďalej dopĺňa, že dlhodobá exklúzia môže podporiť izoláciu a narušiť proces sociálnej rekonexie, čo sa v dospelosti môže prejaviť antisociálnymi tendenciami [6].

Učítelia vnímajú sociálnu agresiu ako prekážku harmonického vývinu kolektívu [26]. Intervenčné stratégie zamerané na včasnú identifikáciu a riešenie sociálnej agresie majú preto zásadný význam pri predchádzaní nárastu násilného správania v školských zariadeniach.

Výskum podčiarkuje význam rodinného prostredia pri formovaní agresívnych vzorcov správania. Autor Navarro poukazuje na to, že deti vystavené domácemu konfliktu a nevhodným výchovným prístupom majú väčší sklon k sociálnej agresii, čo priamo vplyva na ich schopnosť nadviazať prosociálne vzťahy [7]. Rovnako [27] zdôrazňuje, že deti s nízkou schopnosťou regulácie frustrácie prejavujú zvýšenú chronickú agresivitu. Dlhodobé dôsledky sociálnej agresie pritom nespočívajú len v individuálnej rovine. Ako uvádza [18], agresívne správanie detí narúša sociálne súdržné prostredie a zvyšuje riziko vzniku delikventných tendencií v dospelosti. Širšia spoločnosť sa tak stretáva s rastúcim problémom antisociálneho správania, ktoré pramení práve z nenápadne sa rozvíjajúcich foriem sociálnej agresie v detstve. Výskumy naznačujú, že agresívne správanie v ranom veku sa môže prenášať do dospelosti. Štúdiá [28] potvrdzuje, že deti vystavené sociálnej agresii často vykazujú znaky poruch správania, nižšiu akademickú úspešnosť a zvýšené riziko antisociálneho správania v neskoršom veku. Na úrovni spoločnosti to predstavuje zvýšené náklady na intervencie v oblasti vzdelávania, zdravotníctva a sociálnej starostlivosti. Ďalším dôležitým aspektom je emocionálny dopad sociálnej agresie. Chronické vystavenie sociálnej agresii vedie k depresii, úzkostným poruchám a nízkemu sebavedomiu [23]. Deti, ktoré zažívajú sociálne vylúčenie, často vykazujú známky emočnej rezignácie a withdrawal (stiahnutie) syndrómu, čo môže dlhodobo ovplyvniť ich psychický vývoj a adaptabilitu. Systémové riešenia by mali zahŕňať prepojenie medzi školou, rodinou a spoločnosťou, aby sa vytvorilo bezpečné a podporné prostredie pre dieťa. Význam preventívnych programov je pritom kľúčový, keďže včasné zásahy môžu minimalizovať negatívne dôsledky agresie a podporiť zdravý emocionálny vývin [29].

V tejto kapitole sme sa zamerali na teoretické východiská problematiky sociálnej agresie u detí predškolského veku. Osobitnú pozornosť sme venovali dôsledkom sociálnej agresie na individuálnej aj spoločenskej úrovni, kde sme zdôraznili riziko dlhodobých negatívnych dopadov na psychický vývin detí, ich sociálne vzťahy a schopnosť adaptácie v kolektíve.

ZÁVER

Teoretické východiská potvrdzujú, že sociálna agresia v predškolskom veku je komplexným javom, ktorý môže mať rôzne príčiny a prejavy. Parciálne analýzy ukázali, že deti v tomto veku najčastejšie prejavujú agresiu prostredníctvom fyzického násillia, ako je bitie, kopanie alebo hryzenie, ale aj verbálnymi formami. Tieto správania často súvisia s nedostatočným rozvojom emocionálnej regulácie a schopnosti vyjadriť pocity prostredníctvom slov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] ERSÉKOVÁ NOVÁKOVÁ, S. (2018). Detská agresivita: Ako reagovať na agresivitu u detí? [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné na: <https://slovenskypacient.sk/detska-agresivita-ako-reagovat-na-agresivitu-u-deti/>
- [2] KOVÁČOVÁ, B. (2019). Reálne situácie mapujúce agresívne konanie v skupinách detí predškolského veku v slovenských materských školách In: Pedagogická revue. [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/casopisy/pedagogicka-revue/2019/pedagogicka-revue-1-2019po-2-korekture.pdf>
- [3] CRICK, N. R., CASAS, J. F. a MOSHER, M. (1997). Relational and overt aggression in preschool. *Developmental Psychology*, 1997, roč. 33, č. 4, s. 579–588. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.4.579>
- [4] KOVÁČOVÁ, B. HUDECOVÁ, A. a JABLONSKÝ, T. (2020). Nástroje na posudzovanie agresie ohrozujúcej sociálne vzťahy v predškolskom veku. 1. vyd. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2020. ISBN 978-80-561-0793-5.
- [5] YOUNG, M. E. – KEENAN, K. (2022). The Development and Socialization of Aggression During the First Five Years of Life. University of Chicago. Dostupné na: <https://www.child-encyclopedia.com/aggression/according-experts/development-and-socialization-aggression-during-first-five-years-life>
- [6] STENSENG, F., BELSKY, J., SKALICKA, V., WICHSTRØM, L. (2015). Preschool Social Exclusion, Aggression and Cooperation: A Longitudinal Evaluation of the Need-to-Belong and the Social-Reconnection Hypotheses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2015, roč. 40, č. 12, s. 1634–1647. <https://doi.org/10.1177/0146167214554591>. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/265389593_Preschool_Social_Exclusion_Aggression_and_Cooperation_A_Longitudinal_Evaluation_of_the_Need-to-Belong_and_the_Social-Reconnection_Hypotheses.
- [7] NAVARRO, R. (2022). Families, Parenting and Aggressive Preschoolers: A Scoping Review of Studies Examining Family Variables Related to Preschool Aggression. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 15556. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315556>
- [8] BIEMAN, K. L. (2004). Peer rejection. New York: The Guilford Press, 2004. Dostupné na: <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1233062>.
- [9] HUDECOVÁ, A. a kol. (2020). Nástroje na posudzovanie agresie ohrozujúcej sociálne vzťahy v predškolskom veku. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2020. 118 s. ISBN 978-80-561-0793-5.
- [10] EMMEROVÁ, I. (2019). Prevencia v škole a nové trendy rizikového a problémového správania žiakov. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2019. ISBN 978-80-561-0656-3.
- [11] EMMEROVÁ, I. (2024). Bezpečnosť školského prostredia – súčasný stav a problémy. *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*, 2024, č. 3, s. 19–25. <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.3.19-25>
- [12] FÁBRY LUCKÁ, Z. 2022. Podpora sociálnych a komunikačných zručností u jednotlivca s viacnásobným postihnutím prostredníctvom terapeutických konceptov. *Disputationes Scientificae Universitatis Catholicae in Ružomberok*, 2022, roč. 22, č. 3, s. 65–77. <https://doi.org/10.54937/dspt.2022.22.3.65-77>
- [13] BULIĆ, A. – PINKAS, G. (2016). The Manifestation of Prosocial and Aggressive Behavior of Preschool Children Depending on Sex and Age. *Journal Human Research in Rehabilitation*, roč. 6, č. 2, s. 36–45. <https://doi.org/10.21554/hrr.091606>
- [14] GILBERT, F., DAFFERN, M. (2017). Aggressive scripts, violent fantasy and violent behavior: A conceptual clarification and review. *Aggression and Violent Behavior*, 2017;36:98–107. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.05.001>
- [15] LIPNICKÁ, M. (2014). Dieťa s problémovým správaním v materskej škole. [online]. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014. ISBN 978-80-8052-677-1. [cit. 2024-12-10]. Dostupné na: https://mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/lipnicka_-_dieta_s_problemovym_spravanimv_ms_na_webe.pdf

- [16] SLAWINSKI, B.L., KLUMP, K.L., & BURT, S.A. (2019). The etiology of social aggression: A nucleartwin family study. *Psychological Medicine*, 49(1), 162–169. <https://doi.org/10.1017/S0033291718000697>
- [17] HOGG, M.; VAUGHAN, G. (2021). *Social Psychology*. Pearson Education Limited. ISBN 978-1292352831.
- [18] KRAHÉ, B. (2021). *The Social Psychology of Aggression*. 3rd ed. Routledge. ISBN 9781138608528.
- [19] WANG, Y. 2024. The Impact of Violent Social Media Content on Human Behaviour. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 2024, roč. 42, č. 1, s. 152–158. Dostupné na: <https://doi.org/10.54254/2753-7048/42/20240789>
- [20] American Academy of Pediatrics (AAP). (2021). *Media and Children*. [online]. [cit. 2025-01-19]. Dostupné na: <https://www.aap.org/en/patient-care/media-and-children/>
- [21] TREMBLAY R. E. (2014). Early development of physical aggression and early risk factors for chronic physical aggression in humans. *Current Topics in Behavioral Neurosciences*, 17, s. 315–327. https://doi.org/10.1007/7854_2013_262
- [22] Entertainment Software Association. (2023). *2023 Essential Facts About the U.S. Video Game Industry*. [online]. [cit. 2025-01-19]. Dostupné na: <https://www.theesa.com/resources/essential-facts-about-the-us-video-game-industry/2023-2/>
- [23] VAKILI, V., ZIAEE, M. a ZARIFIAN, A. (2015). Aggression: Is that an issue for worrying? *Iranian Journal of Public Health*, 2015, roč. 44, č. 11, s. 1561–1562. Dostupné na: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4703241/>
- [24] FALLA, D., DUEÑAS-CASADO, C. a ORTEGA-RUIZ, R. (2023). Unjustified aggression in early childhood education: A systematic, narrative and conceptual review of the current scientific literature. *Aggression and Violent Behavior*, roč. 72, September–October, s. 101857. ISSN: 1359-1789. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2023.101857>. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178923000447>
- [25] KLANIENĚ, I., SKALIŠIENĚ, R., & LIDŽIŪTĚ, S. (2024). Social Exclusion Among Peers as a Form of Expression of Bullying in a Pre-School Education Group. *Proceedings of the International Scientific Conference. Society. Integration. Education. Volume I, May 24th, 2024*, 710–723. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol1.7802>
- [26] DERELI, E. (2020). Physical and Relational Aggressive Behavior in Preschool: School Teacher Rating, Teachers' Perception and Intervention Strategies. *Journal of Educational Issues*, 2020, roč. 6, č. 1. <https://doi.org/10.5296/jei.v6i1.16947>
- [27] GREENE, R. W. (2021). *The Explosive Child: A New Approach for Understanding and Parenting Easily Frustrated, Chronically Inflexible Children*. 6th ed. Harper Collins (US). ISBN 978-0-06-309246-4
- [28] CHEN, B., ZHANG, C., FENG, F., XIAN, H. a ZHAO, Y. (2024). The association between social class and aggression: A meta-analytic review. *Social Science & Medicine*, 2024, roč. 340, s. 116432. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2023.116432>. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027795362300789X>
- [29] CSIKÓSOVÁ, T. a BUJDOVÁ, N. (2024). Poruchy správania u detí. [online]. *Prohuman.sk*, 2024. [cit. 2024-12-10]. Dostupné na: <https://www.prohuman.sk/psychologia/poruchy-spravania-u-deti>